Cpar fix-Xemx

(Radjodramm Symbolique)

minn Francis Ebejer

Jieħdu sehem:	*Effetti.*
Bniedem.	Ilma.
Reporter.	Riħ.
Editur.	Bieb.
Carey.	Karozza.
Stavinsky.	Lift.
Vollanz.	Siphons.
Steiber.	Silġ fit-tazzi.
	Mużka.
Klara.	"Out of this world".
Kuntestabbli.	"Hung. Phapsody".
Johnny tal-lift.	"In a Monastery Garden".
Doris.	
Patri.	
Il-folla.	

EFFETTI: *Riħ, Baxx, Inewwaħ ... Ħoss ta' ilma jmeċlaq F'daqqa waħda tinstema' twerżiqa ta' mara, mill-bogħod. Ir-riħ iqum ftit ... Twerżiqa oħra, l-ilma jinstama' iktar ...*
Mill-bogħod ... Ħoss ta' passi ġejjin jiġru, sal-Mike. Nifs qawwi ta' raġel, jonfoħ bil-ġiri. In-nifs, imgħaġġel, jimla l-Mike.

BNIEDEM: (*qalb l-infiħ*) Fejn?
(*Ħoss ta' ġlekk qiegħed jintaża' u jintrema. Twerżiqa oħra ... iżjed għajjiena.*)
Ġej! (*qisha espressjoni ta' ħsieb*).
(*Ħoss ta' ċaflisa kbira fl-ilma ... qabeż il-baħar. Ir-riħ iżid, imbagħad jonqos; l-ilma jiċċaqlaq u jonqos ...*)
FADE OUT.
(*Mill-bogħod, riesqa, ġeġwiġija ta' nies ... il-ħsejjes jiżdiedu. Issa jibdew jintgħarfu l-leħnijiet ... fosthom in-nies ta' raġel għajjien.*)

NIES: Prosit ... Prosit tassew ... Qalbieni ... Salvaha ... Mn'Alla semagħha ... U kif waqgħet ... Dik in-naħa tal-pont mudlama wisq ... Bravu ... Hemm bżonn jagħmlu lampa oħra ... Prosit ... Bravu tassew ... Qalbieni ...

BNIED: Xejn, m'għamilt xejn ... Tarbija kienet tagħmel dak li għamilt jien ... (*NIES: Bravu, ecc.*) Iżda nħossni ferħan... Ħaduha hux? ... (*NIES: Minuta oħra kienet tegħreq*) Ħaduha d-dar, hux tassew?

NIES: Għad fadal nies qalbiena ...

BNIED: Miskina ... kemm kienet sfajra ... mitluqa.

(*Mill-bogħod, leħen ir-Reporter. In-nies tibqa' tinstema' ...*)

REPORTER: Iva, ħalluni ngħaddi, ħalluni ngħaddi ... Press! Press! Fejn hu qiegħed? Iva warrab min-nofs. Puff, x'folla! Warrab żaqqek, xbin, kemm int goff. Fejn hu? (*jersaq*) Ah, sibtek sa fl-aħħar. Tini jdek. Jiena-c-*chief-reporter*-tal-gazzetta-DINJA-ċirkulazzjoni-8 milljuni. Għamilt bravura, ħabib ... Iva, ersqu 'l hemm.

KUNTEST: Lura, lura. Tuh daqsxejn arja. Imma x'nies intom.

REP: Press! Kuntestabbli, agħmlilna pjaċir u keċċi 'l dawn il-qabda — ma nafx x'nibda nsejħilhom! Għalhekk biss jiswew — għall-frattarija. Ismagħhom: 'Bravu ... Bravu...' iċapċpu u jtawlu għonqhom biex jissindikaw. Kuntestabbli, agħmlilna favur ...

KUNTEST: U waħdi, kif jista' jkun? Insomma: Lura, lura. Ser ittellgħuhomli tafux. (*Nies titbiegħed bil-qajla, xi 'Bravu' għadha tinstema'*) Isa, isa. Morru orqdu, ixorbu, iżfnu, ilagħbu. Għalhekk biss tinqalgħu. Isa, isa ... barra.

(*Pawsa ċkejkna: Skiet wara l-għagħa*).

REP: (*b'ħeġġa ġurnalistika*) Għidli ... Eh, sewwa, biddilt hux?

BNIED: Lanqas ilħaqt wasalt u biddilt li ma ġibunix hawn. Għalfejn, ma nafx.

REP: Dalwaqt tkun taf ... Issa, qalbieni. Insejjaħlek qalbieni. Tixraqlek.

BNIED: Jien qalbieni xejn. Għamilt li stajt.

REP: Bravu. Inniżżilha (*iħarbex*). Għada fil-għodu 8 miljuni nies u ħbiebhom jaqraw bil-bravura tiegħek, 8 miljuni! Aħseb ftit: nies fis-sodda, nies li qatt ma raw xmara, nies li jixtiequ jaraw għarqa, nies li jixtiequ jeħilsu 'l xi ħadd minn għarqa imma jibżgħu millbaħar daqs l-infern ... 8 miljuni. Ismek għal 8 miljun darba ... X'tgħidilna iżjed?

BNIED: M'għandi x'ngħid xejn. Ħaġa żgħira.

REP: Inniżżluha ...

BNIED: Tifel ta' ħames snin kien jagħmilha wkoll.

REP: Le, din ma nsemmuhiex. Ara, ħares ftit 'il hawn. Int issa raġel qalbieni. Għall-inqas mil-lum sa ftit ġranet oħra, inti qalbieni. Daħħalha f'moħħok. U kif jitkellmu l-eroj? Qishom qabżu minn fuq siġġu? Sparaw u qabdu gamiema? Le. Ara, tkellem ta' raġel qalbieni li int ... Agħti messaġ lill-qarrejja tagħna ... Bilħaqq inti qarrej tagħna, qarrej tal-gazzetta DINJA?

BNIED: Nixtriha minn xi daqqiet. Ma togħġobnix wisq. Mim-

lija ħmerijiet, bla sens.

REP: Bravu ... er... irrid ngħid, għallinqas int qarrej tagħna. Ġieh ikbar għalina ... Iżda issa, għidli x'taqbida ġewwa sidrek ħassejt meta smajt l-għajta tagħha? X'biża' tqanqal f'demmek malli bi qlubija tal-għaġeb qtajtha li għandek taqbeż?

BNIED— Ma kienx hemm tmint ixbar ilma.

REP: Tmint ixbar ilma...

BNIED: Mhux iżjed.

REP: Tmint ixbar ilma ... Le, ma ddoqx. Inti forsi taħseb li l-qarrejja tagħna jridu tmint ixbar ilma biss?

BNIED: Ma jimpurtanix xi jridu l-qarrejja tagħkom. Għalija jistgħu jieħdu l-Atlantiku. Is-sewwa hu li l-qiegħ għal daqsxejn ma ħassejtux b'saqajja.

REP: Is-sewwa! Isimgħu! Is-sewwa! Ħa ... ħa ... Tibżax; ħalli kollox f'idejja. (*qisu qed jaqra*) 'Raġel qalbieni jeħles mara millmewt' ... Inti taf tgħum xejn?

BNIED: Naf.

REP: Le, hekk mhux tajjeb ... 'Raġel jintafa'' ... Bilħaqq x'ismek?

BNIED: ... Sejjaħli Bniedem.

REP: Bniedem! Bniedem! ...eh, sewwa, is-sur Bniedem ... Mela isma', ara togħġbokx. 'Is-sur Bniedem, raġel qalbieni ta'......' Kemm-il sena għandek?

BNIED: Tletin.

REP: M'mm, tletin. B'saħħtek xejn?

BNIED: Isma' ħej! Din x'għandha x'taqsam?

REP: Mintix marid, hux?

BNIED: Sa fejn naf jien, le.

REP: Sewwa, issa għandi kollox. Attent, għax din trid tidher għada fil-għodu fl-ewwel paġna tad-DINJA. Ismagħni: Il-bieraħ filgħaxija, raġel ta' erbgħin sena nxteħet fix-xmara, li tissejjaħ Ta' Salib-it-Toroq, biex jeħles mara minn mewt l-iktar kiefra; ħatafha mill-qilla ta' tletin xiber ilma. Għemil ta' qlubija li qatt ma smajna bħalu. Dan ir-raġel stqarrilna li ma jafx igħum u li ilu jbati għal bosta snin minn marda kiefra. Iżda, b'danakollu, il-karità u l-imħabba lejn il-proxxmu għelbitu. Qabeż ġewwa abbiss ta' ilma kiesaħ u mudlam. Lagħab ħajtu dan il-wisq qalbieni biex isalva l-ħajja ta' krijatura oħra. Qlubija! Erojiżmu! Il-gazzetta DINJA tagħżel unanimament lil dan ir-raġel bħala l-bniedem l-iżjed qalbieni tassena. Ixtru d-DINJA t'għada ħalli taqraw dak kollu li ġara, iżjed fit-tul, eċċ... eċċ...' Togħġbok?

BNIED: Imma dan m'hu xejn minnu. Gidba minn fuq s'isfel.

REP: Minnu kollu kemm hu. (*bid-daħka*) Int min int biex tiġġudika d-DINJA li għandha bejgħ ta' 8 miljuni? Ħallina, ħabib. Kemm għad trid titgħallem. Ma togħġbux l-istorja għax mhix minn-

ha! Ħa... ħa... tajba din, iridna ngħidu d-dritt, f'dawn iż-żmenijiet ta' progress kbir, ħa... ħa... Issa, ara, għandi karozza barra, qiegħda tistenniena. L-Editur irid ikellmek.

BNIED: L-Editur! Jien irrid immur norqod.

REP: U le, torqod issa; meta d-DINJA għandha storja bħal din! Ejja, ħabib, int issa msemmi. Titlifx dan il-waqt. Int issa magħruf. U mela trid torqod...?

FADE OUT.

(*Mużka, imgħaġġla ... Tonqos. Ħoss ta' karozza tieqaf.*)

REP: Hawn aħna. (*Bieb tal-karozza jingħalaq — Ieħor. Ħoss ta' passi*) X'jidhirlek mill-palazz tagħna, eh? Jogħġbok?

BNIED: Tassew kbir ... igħaxxqek. Madankollu l-gazzetta tagħkom kbira, hux tassew?

REP: Kbira?! Bi 8 miljun qarrej!

BNIED: 8 miljun bniedem imqarraq. Imsieken.

REP: X'inti tgħid? Ħares, mintix xi pessimist tas-setta? Xi dixxiplu ta' Schopenhauer? Dak kien jaf ħafna. Jibki biss. Qal li n-nies għalxejn jaħdmu għax jibqa' f'wiċċhom. Jiġifieri, naħseb ried igħid, oqgħod bil-qegħda u stenna d-dilluvju.

BNIED: Le, miniex pessimist u l-anqas jien dixxiplu ta' Schopenhauer. Dak kabbarha wisq. Nemmen biss li l-bniedem għandu jaħdem kemm jiflaħ biex jegħleb il-ħażen u jkabbar it-tjubija li hawn fid-dinja.

REP: Allura, għalfejn qed tgerger?

BNIED: Dan tiegħi mhux tgergir. Ħaġa waħda biss: Il-ħażen issibu malajr, it-tajjeb trid titħabat biex tarah. Bil-ħażen irrid ngħid l-ewwelnett in-nuqqas ta' verità.

REP: Awx! Ħsibtek li ħiereġ biha. Il-gazzetta tagħna, hux?

BNIED: Għaliex le? Jekk il-gazzetta għada xxandar dik l-istorja fuqi li għadek kemm qrajtli, ma tkunx qiegħda tgħid is-sewwa. Jiġifieri għada d-dinja tkun mgħobbija b'madwar erggħa tunnellati oħra gideb, ħażen.

REP: Kollox sew. Int irbaħt. Issa hawn ħaġa iktar impurtanti. L-Editur.

BNIED: (*sarkastiku*) Eh, iva — l-Editur.

(*Xogħol kbir u varjat jinstema' ... passi, type-writers. Min jgħajjat "Ir-raba', il-ħames, tiela" ... qniepen, il-buzz-buzz ta' Callers ...*)

REP: Hawn hu l-lift. X'hemm, Johnny! Kemm għandek wiċċek imqarras. Jaqaw?

(*Bieb il-lift jingħalaq. Ħoss baxx tal-lift*).

JOHNNY: U x'ma jkollix wiċċi mqarras! Għadu kemm tela' ċ-Chief u tani ħasla għax daħħaltlu skarpan miegħu fil-lift. Għandu jkun dan l-iskarpan għamel xi nvenzjoni ġdida fuq iż-żraben u jrid liċ-Chief ixandarhielu ... Ftit wara tinżel is-sinjurina tal-Paġna tan-

Nisa, b'geddum daqsiex; milli jidher il-fabbrika ta' l-aħħar moda li xandret ma bagħtulhiex xempju persunali ... Insomma.

REP: Xi tgħid kieku ngħidlek li dan huwa s-sinjur tax-xmara.

JOHNNY: Tax-xmara? Eh, iva. Ma ngħid xejn. Hawn dejjem ġejjin u sejrin. Ma nagħtix każ. (*ibiddel il-leħen — jerġa' jsir l-impjegat*) — Ir-raba' sular. L-Editur max-xellug, Sports mallemin, papri u fniek fin-nofs.

REP: Prosit, John. Saħħa.

BNIED: (*mexjin*) Dak it-tifel għad isir raġel, għandu sens.

REP: U għad imut bil-ġuħ — rajtu wiċċu?! Dawk li saru rġiel kollha mietu bil-ġuħ. Hudha bħala tagħlima għalik. Int dritt wisq, għad tispiċċa ħażin.

BNIED: Ix-xogħol tiegħek iġiegħlek titħaddet miftuħ wisq.

REP: Jien bniedem rijalistiku — meta ma nkunx fuq xi storja li rrid nitħallas tagħha. Jien naf id-dinja x'tagħti. Min għandu jrid iżjed, min m'għandux jaqbeż il-baħar.

BNIED: Jien nifhem li min m'għandux għandu jitħabat biex ikollu, jagħmel ħiltu u jekk ma jasalx, m'għandux jaqta' qalbu.

REP: Jitħabat biex ikollu! Black market, serq, qerq, ingann, insomma dak li nsejħulu business, hux?

BNIED: Jista' jkun — imma hemm triq oħra.

REP: (*jiftaħ bieb*) X'hemm, Doris. Il-Mogul ġewwa?

DORIS: (*b'leħen għajjien*) Hemm qiegħed.

REP: Tantx tidħak. X'inqalagħlek issa?

DORIS: U... xejn! Karti biss, riħa tal-linka, lapsijiet, dwejjaq kbar, gideb ittajpjat, gideb li jinxtara bl-eluf...

BNIED: Brava!

DORIS: Skużi, ma tlabtx l-opinjoni tiegħek.

REP: Ara kif titkellem mal-eroj tagħna.

DORIS: Eh, dan eroj? Kif int, wisq qalbieni? U dan x'għamel? L-aħħar eroj li kellna — il-ġimgħa l-oħra għandu jkun — kien spara bl-addoċċ fuq ħalliel u laqtu f'sieq् u. In-nies tibla' kollox.

REP: Dan aqwa. Dan qabeż ġox-xmara.

DORIS: Eh. int tax-xmara? Smajt xi ħaġa. Nitħassrek.

BNIED: Niżżik ħajr bil-qalb kollha. Ngħid għalija nixtieq immur id-dar, imma l-ħabib tagħna hawn......

DORIS: Le, nitħassrek għax għamilt delitt.

BNIED: Delitt?

DORIS: U mela mhux delitt! L-ewwelnett fejn taf jekk dik il-mara riditx issalva?

BNIED: Għajtet għall-għajnuna.

DORIS: Dak kien biża' ta' sekonda. Kollox kien igħaddi. It-tieni, mara inqas fid-dinja ma kien ikun ġara xejn......

REP: U t-tielet?

DORIS: Ser jagħti xogħol iżjed lili.

REP: Taghtix kasha. Doris dejjem qalbha sewda. Għandha moħħ ta' ċimiterju. Fi ħsiebek taqbeż int issa fix-xmara, Doris? Fuq kollox, mara inqas......

DORIS: Jekk naqbeż żgur ma nkunx irrid lilek issalvani.

REP: Serraħ moħħok, Doris. Dak ma nagħmlux. Inwiegħdek. (*Jingħalaq bieb.*)

EDITUR: Eh, oqgħod, oqgħod, poġġi bil-qiegħda. Irrid nifraħlek. Għamilt biċċa xogħol sabiħa tassew. Tpejjep?

BNIED: Sigarretti... Grazzi. (*Iqabbdu sulfarina*).

EDITUR: Nifraħ ngħidlek li aħna konna l-ewwel gazzetta li ħadna l-istorja tiegħek. Kienet logħba, iżda aħna rbaħna. Aħna rbaħna. Għadu kif kien qiegħed ikellimni fuq it-telefon wieħed missidien tal-gazzetta. "Max," qalli: "Nafu li għandna editur fik, raġel li jaf is-sengħa tiegħu." Nies mill-aħjar is-sidien tal-gazzetta tiegħi; nies li jirrispettawni u jafdawni. Iħobbuni ferm. Iva, hekk kellimni fuq it-telefon. X'kumpliment, eh? X'jidhirlek?

BNIED: Kumpliment tassew sabiħ. Int għandek xogħol iebes. Imbagħad biex toħloq dawk l-istejjer kollha sabiex il-gazzetta timtela......! Dan tassew xogħol li jrid l-għerf...... irid il-ħila......

EDITUR: Tassew, tassew. Trid ħila, trid għerf; u bejni u bejnek ftit hawn nies li għandhom moħħ għal dan ix-xogħol daqs kemm għandi jien. Jiena naf is-sengħa tiegħi minn fuq s'isfel.

BNIED: Nemmen!

EDITUR: Kif u b'liema xeħta tressaq l-aħbarijiet li jiġru kuljum, tressaqhom lill-poplu tagħna......

BNIED: Xogħol iebes.

EDITUR: *Veritas Veritatis; Vox Populi*, eċċ.... eċċ....

BNIED: Hekk hu, tassew.

EDITUR: Il-ħsebijiet li jkolli minn xi daqqiet! Kif nagħmel biex inkabbar il-għadd tal-qarrejja tagħna. Le, le, għal dan ix-xogħol trid inġenwità, kif tgħid... eh... trid kapaċità, trid qawwa kbira... hawn fis-sider, fis-sider ta' raġel wieħed biss...

BNIED: Int, hux?

EDITUR: Jien. L-għerf tiegħi, il-qawwa tiegħi jgħiduli li tinħass f'kull faċċata.

BNIED: Prosit!

EDITUR: Fuq kollox trid tkun taf xi jridu l-qarrejja tiegħek. Iżda din il-biċċa mhix tqila.

BNIED: Stejjer u stejjer, eh — fuq il-fatti? Dak joqtol, dak iħarrab, dak jixhed falz, il-ħażen tal-qalb imħassra.

EDITUR: Kollu kemm hu. Nuru n-nies it-tajba l-ħżunija li hawn madwarna.

BNIED: U żżidu xi ħaġa minn tagħkom.

EDITUR: Inżidu xi......! Ħa... ħa... Tħobb tiċċajta int, ħa...

ħa... Milli jidher tifhimha d-dinja ġmielek. Ara, il-biċċa hekk. Irid ikun hemm qarrejja u ħabsin. Inkella fiex naslu?

BNIED: Il-qarrejja jħobbu l-guffaġni, hux tassew?

EDITUR: ......U aħna nagħtuhielhom. Aħna fuq kollox qegħdin hawn biex naqdu 'l-poplu.

BNIED: Qiegħed nifhem ħafna ħwejjeġ issa...... Imma tagħmlu għedewwa wkoll.

EDITUR: Għedewwa nagħmlu dejjem. Ħafna nies ma joħbbux is-sewwa.

BNIED: Dak tgħidlu s-sewwa? (*bi kliem imħeġġeġ*) U ħares 'l hawn, jekk tagħmlu għedewwa, ikun ħtija tagħkom. Intom goffi wisq. F'idejkom bniedem jiġi mneżża' u muri lil kemm għedt — lil 8 miljuni oħra li jħobbu jaqraw dejjem u jisimgħu bil-hemm ta' ħaddieħor.

EDITUR: Nerġa' ngħidlek; aħna hawn biex naqdu x-xewqat tal-poplu. Iżda ħares, għalkemm din it-taħdita fuq il-ġrajja tiegħek għoġbitni wisq, jien mhux għalhekk biss sejjaħtlek. Kif għedtlek, jien irrid nilħaq ma' kollox, dejjem naħseb nara x'nagħmel biex nimla l-paġni. Għaldaqstant, sejjer nibagħtek il-lukanda CAGLIOSTRO. Tafha int il-CAGLIOSTRO, hux? L-isbaħ tal-pajjiż. Hemm irridek tiltaqa' ma' nies magħrufa. Nies ta' għerf kbir. Mexxejja tal-pajjiż. Din hi biċċa xogħol oħra tiegħi. Inħallsu kollox aħna. Taf int, jien bħala Editur irrid naħseb f'kollox. *Ad Majorem Populi Sapientiam* — dan hu l-iskop tal-gazzetta. Iżda qabel ma nitilqek (*jibda l-FADE OUT*), hekk, erġa' tini idek. Inħossni mkabbar. U ftakar — hekk hi d-dinja.

BNIED: (*b'leħen li juri ħsieb — u qrib ħafna l-majk*) Hekk hi d-dinja!

FADE OUT.

(*Mużka taż-żfin, ċapċip, daħk, leħnijiet ta' kotra nies. Kliem ma jiftihemx. Qegħdin jiżfnu...... Il-mużka tibda titbiegħed bil-ftit il-ftit. F'daqqa waħda jingħalaq bieb. Il-mużda taqa' b'sabta, iżda tibqa' tinstema xi ftit......*)

CAREY: (*waqt li dan jitkellem, l-oħrajn jitkellmu bejniethom sabiex il-kamra timtela*). Noqogħdu bil-qegħda. Nistħajjilkom għajjenin. Oqgħod ħdejja, Stavinsky; jixraqli npoġġi ma' ġenb filosfu bħalek. (*Igħolli leħnu*) Kulħadd hawn. Sewwa. Tazzi għandna. Fliexken ukoll. Siphons. Silġ. Ferrgħu, ħbieb. (*Jinstema' bħal xorb jimla t-tazzi. Il-klikk... klikk... tas-silġ fit-tazzi. Siphons.*)

STAVIN: Għadu ma ġiex l-eroj tagħna. Max ċempilli u qalli li dalwaqt jibagħtu.

VOLLANZ: Max, Max. "Kapaċità... Inġenwità; Ħila, Għerf". (*Jidħku*) Jekk hawn raġel umli fid-dinja dak żgur Max. U ħaġa talgħaġeb, jitkellem qisu hu kollox. "Il-gazzetta tiegħi, ix-xogħol tiegħi, l-ideat tiegħi." Aħna qisna m'għandna x'naqsmu xejn.

STEIBER: Ma jimpurtax. Arloġġ, kemm iddum tagħtih ħabel. Fl-aħħar jixpakka. Max jinsa li fuq kull tarġa hemm tarġa oħra. Xi tgħid int, Stavinsky?

STAVIN: Ħbieb, ikunu ġusti. Max qed jaħdmilna ġmielu. Inħalluh. Kelb rieqed... Meta rridu nqajmuh, allura nqajmuh. Għal issa......

STEIB: Bħala sidien tal-gazzetta, aħna għandna setgħa kbira.

KULĦADD: Hekk hu tabilħaqq...... Sewwa qed tgħid.

STAVIN: Iżda din il-qawwa li għandna trid raġuni magħha, Steiber. Ir-raġuni hi din: Dment li l-lixka hi sħiħa u ħafna ħut qed jinqabad, aħna m'għandniex x'ingergru. Intom stess stagħġibtu l-aħħar profitti wrew qabża kbira. Tiftakru, intom stess stagħġibtu meta fl-aħħar laqgħa li kellna Max qralna li n-numru tal-qarrejja qed jiżdied b'madwar 3,000 fil-ġimgħa. Għandna għalfejn niftaħru li tagħna hija l-ikbar gazzetta fil-pajjiż, l-iktar mexxejja, u niftakru wkoll li dan il-progress sar minn mindu għamilna 'l Max Editur.

CAREY: Le, minn daqshekk, Max jaf il-qarrejja xi jridu. Jekk jibqa' sejjer jagħtihom serq, skandli u qtil, aħna irġiel, sinjuri, għal dejjem.

STAVIN: Le, għalissa Max jiswielna.

STEIB: Imbagħad jekk idejjaqna...... dejjem hemm oħrajn, eh? (*daħka ta' nies bla qalb*).

VOLL: Aħna qegħdin niftaħru b'Max. M'għandniex, (*b'daħka*) sinjuri, niftaħru wkoll li Carey hu wieħed minna? m'hix din xorti kbira għalina?!

CAREY: Xorti tabilħaqq. Jien ġibtlek ir-rizq, hus tassew, Sur Vollanz? (*jidħku*)

VOLL: Eh, ma għandniex xi ngħidu. Jogħġbuni d-diskorsi li tagħmel fil-parlament, Sur Carey. Jinżluli għasel. 'Neħħu kull xorta ta' kontroll. Il-bniedem huwa liberu.' U jien, bħala ragel tan-negozju......

STEIB: X'lewn huwa n-negozju tiegħek, Vollanz? Isa, oħrogħa.

VOLL: Kollox sew. Ħbieb aħna, l-ogħla nies tal-pajjiż. Ħabi m'hemmx bejnietna. Staqsejtni x'lewn hu n-negozju tiegħi, Steiber. Nerga' ngħidha: i-s-w-e-d il-biċċa l-kbira...... bi ftit abjad għall-wirja. Fuq kollox, negozju hu negozju; għax għandu jgħodd x'lewn ikun? Min-naħa l-oħra, tinsewx, sinjuri, li aħna ħolqa ġo l-oħra. Jien wasalt fejn jien bil-ħila tagħkom, intom wasaltu fejn intom — il-ħabib tagħna, Carey, membru tal-parlament, int, Stavinsky, filosfu, li għandek pożizzjoni għolja fl-edukazzjoni, int, Steiber, b'dak il-kuntratt kolossali mal-militar — wasaltu fejn intom, kollha bil-ħila ta' buti. Ċertu dejn ma nagħtix kasu.

STAVIN: Dan kollu minnu, iżda tinsiex, Vollanz, li jekk in-

ħaħa l-oħra... Inti għamiltna li aħna, aħna nżommuk biex ma taqax. Sewwa?

VOLL: Fhimt fuq li fhimt......

STAVIN: Mela, aħna ħbieb. (*bħal daħka żgħira mill-oħrajn*). (*Taħbita fuq il-bieb*).

CAREY: S'sss. (*jisgħol*) Idħol.

(*Jinfetaħ il-bieb*).

BNIED: Tridu tkellmuni, sinjuri?

CAREY: Ah, għaddi, għaddi. Dan, sinjuri, huwa dak ir-raġel qalbieni li aħna smajna tant fuqu...... Ħallini nintroduċilek dawn is-sinjuri: Dan huwa s-sur Vollanz, negozjant ġust daqs kemm hu kbir, Steiber li hu miġjub wisq mal-militar tal-maħbub pajjiż tagħna. Dan Stavinsky, filosfu magħruf, u jien sempliċi membru tal-parlament, negħreq id-demm għal pajjiżi. Jisimni Carey.

BNIED: Għandi pjaċir li sirt nafkom.

CAREY: Poġġi. Tixrob?

BNIED: Grazzi.

CAREY: Ngħidulek mill-ewwel li aħna s-sidien tal-gazzetta DINJA li kellha xorti hekk kbira tkun l-ewwel waħda li xxandar l-għemil qalbieni tiegħek...... qlubija liema bħalha......

BNIED: Tgħaġġbuni, sinjuri.

CAREY: Ngħaġġbuk! Kif?

BNIED: Intom nies għorrief, għalhekk tistgħu tifhmu. Jien ma għamilt xejn ħlief dak li sata' jagħmel ħaddieħor. Xejn iżjed. Din il-foħrija il'issa nismagħha li donnha ħaditli rasi.

STAVIN: Sewwa, tkellem, tkellem. Aħna qegħdin hawn biex nisimgħu kif jaħsibha ħaddieħor.

BNIED: Kif naħsibha jien? Fuqiex?

STAVIN: Fuq kollox. Ftakar li jien filosfu u nħobb nisma' dak li jrid jgħid ħaddieħor. Hi għaxqa tiegħi...

BNIED: Mela għax għażiltu lili? Hawn tant nies għorrief!

STAVIN. Iżda int issa sirt biċċa waħda mal-gazzetta tagħna. U int qarrej tagħha wkoll.

BNIED: Niżżikom ħajr ta' dawn il-kumplimenti u foħrija, iżda ma jixirqulix. Min jaf kemm hawn, bħal dan il-ħin, nies — irġiel, nisa u tfal — li qegħdin isalvaw kuljum lil ħaddieħor minn mewtiet wisq iktar kiefra minn għarqa: irġiel jinqatlu fi gwerer għal ġieh ħaddieħor; tfal bil-ġuħ, imwerwrin barra minn sensihom, jaraw lil ommijiethom imutu bil-qajla bid-daqqiet, bil-ġuħ, b'mard l-iktar aħrax; nies li jiċħdu ta' kuljum lilhom infushom biex ħaddieħor ikun jista' jgħix u jgawdi x-xemx. Dawn, nies bħal dawn, ħaqqhom min isemmihom, min igħinhom.

STAVIN: Titkellem bi ħrara kbira, ħabib.

BNIED: Aħfruli, sinjuri. Intom nies tal-għaqal, nies kbar, irjus tal-ħajja pubblika, nies li tagħmlu s-sewwa. Inħossni li għandi

nitkellem. Dawn l-aħħar ftit sigħat għaddejthom qisni miblugħ. Rajt qerq, gideb, ħażen. L-istorja li ser tidher għada fuqi hija gideb minn fuq s'isfel. Kulħadd jaħdem għall-interess tiegħu. Kelli fidi kbira fil-bniedem, issa ma nafx... Naqbel li "hekk hi d-dinja", li n-natura libbsitna bil-ħażen. Imma għallinqas nagħmlu kemm nistgħu biex insewwu l-ħsarat. Nafu bil-ħażen u nibqgħu naqduh. Nafu li qegħdin nigbdu, li qegħdin inqarrqu bin-nies, iżda l-gideb nibqgħu nħaddnuh. Il-bijatitudni ta' Kristu qishom saru f'idejna skuża biex ngħajru 'l ħaddieħor bid-difetti tiegħu fil-waqt li aħna, ta' żewġ uċuħ, naħbu n-nuqqasijiet tagħna taħt it-trab. Aħfruli. Imm'issa rrid nitkellem. Ma nistax inżomm iktar. Intom nies kbar, għorrief, nies ta' esperjenza... uruni t-triq.

STEIB: Triq waħda hemm.

BNIED: U din?

STEIB: Il-bniedem dejjem jagħmel dak li jaqbel lilu.

BNIED: Hekk hu, iva. Iżda mhux iċaħħad 'il ħaddieħor biex igawdi hu.

VOLL: U għaliex le?

BNIED: Għax dak egojiżmu.

VOLL: U jekk aħna egojiżti minn qaddisna, xi tridna nagħmlu? Jekk aħna minn meta nitwieldu, nitqabdu m'ommna u ma rriduhiex iżżiegħel b'ħaddieħor; jekk l-ambizzjoni li qiegħda fina trid bilfors tirfes 'il ħaddieħor biex titwettaq; jekk aħna kull għemil li nagħmlu nagħmluh biex nidhru f'għajnejn ħaddieħor, biex naqilgħu ċ-ċapċip, biex niftaħru u nġiegħlu 'l poplu jfaħħarna...... Jekk dan qiegħed ġo fina, min...... min jista' jagħtina tort?

BNIED: (*bil-ħeġġa*) Nagħtukhom tort jien u oħrajn li ma jaħsbuhiex bħalkom. Kif, intom ukoll? Dejjem l-istess għajta kull fejn indawwar rasi. "Għix, oqtol, igdeb, israq għax ħajja waħda biss għandek. Geddes il-flejjes, qarraq b'ommok, b'martek, b'uliedek, għax hekk hi s-saltna tal-bniedem... Min jisraq igħix, min hu onest jispiċċa......" Le, le, ma jistax ikun. Mela inti qed ixxebbah lill-bniedem ma' felu, mqabbad m'ommu, ma' ljun li jaħtaf għalih innifsu biss, ma' żiemel li trid tagħtih il-furrajna u bil-frosta biex jaħdimlek!

VOLL: Preċiżament. Aħna m'aħniex ħlief bhejjem, bl-istess ġibdiet tagħhom, bir-rieda li ngħixu bħalma għandhom huma, li ngeddsu, li niġġieldu, li nħabirku ħalli jkollna iktar minn ħaddieħor. Il-bqija kollox tleillx, drawwiet kergħa li bihom aħna ninqdew biex nidhru aqwa mill-bhejjem.

BNIED: Kif! Kif! U intom nies għorrief?! Dan hu l-għerf li trid id-dinja! Dan tfisser l-onestà fil-ħajja pubblika? Issa qiegħed nara! Forsi jien ma tantx rajt mid-dinja qabel, issa qiegħed naraha fil-kruha tagħha. Imme le, qegħdin titqarrqu. Intom tgħiduli li l-bniedem bhima u bhima biss. L-intelliġenza, l-onestà li tista' tin-

bet fih, il-verità —għad fadal nies, sinjuri, li jafu kif iħaddnu s-sewwa—, il-kuxjenza, li tgħidlu le jew iva, is-setgħa li qiegħda fih biex irażżan dak li hu ikreh f'qalbu u jgħolli dak li hu sabiħ... dan intom issejħulu tlellix, drawwiet. Imma d-drawwa wkoll trid bidu u dak il-bidu, sinjuri, jibda fil-qalb, fir-ruħ tal-bniedem. Iva, fir-ruħ, forsi intom tiċħdu r-ruħ.

STAVIN: U r-ruħ, il-kuxjenza u dak kollu li għedt, x'ġid qatt jistgħu jagħmlu, ħlief irażżnu l-libertà tal-bniedem.

BNIED: Inti filosfu kbir, qaluli. Il-libertà tal-bniedem! Biex ikollok libertà, irid ikun hemm qabel id-dieq, il-ħabs. U x'inhi l-libertà tal-bniedem? Dak li jagħmel li jrid, li jiġi għal idejh, bla xkiel u rażna, nistħajjel tgħiduli. Il-libertà li jisraq, iqarraq, iħarbat, jeqred bla ma ħadd jindaħallu. Hekk hi l-libertà li togħġob lilkom.

STAVIN: Ej! Ej!

BNIED: Il-libertà, sinjuri, hi dik li teħles u tifdi l-bniedem minn din il-libertà tagħkom. Jien miniex filosfu, jew membru tal-parlament; iżda jien, u mara tar-raba', u raġel imħaddan fil-familja tiegħu u għarusa li tafda 'l għarus tagħha, u omm li tħares għall-ewwel darba lejn it-tarbija taghha... dawn jafu xi tfisser il-libertà tal-bniedem... li jħobb, iżjed, li jsofri biex jagħti ħajja 'l ħaddieħor, u jagħżel it-triq iebsa imma li tagħti għall-kuntentezza, mhux kuntentezza tagħkom, tad-dwejjaq, tad-dinja, iżda kuntentezza oħra... Inti, pulitku. Rappreżentant tan-nies. Jiġifieri int temmen u tafda fil-għaqal u l-għerf tal-poplu. Kieku le, kieku m'intix verament rappreżentant tagħhom.

STEIB: Isa, Carey. Is-sinjur qed jistenna. Inti rappreżentant tan-nies?

BNIED: Jiġifieri dawn l-istess nies kellhom ħila jaħsbu u jaraw x'jaqblilhom. Għażlu lilek — minn kemm?

CAREY: Xi tlieta oħra.

BNIED: Allura tiċħad li n-nies għandha l-fakultà tagħżel l-aħjar?

STEIB: U fejn taf jekk għażlux l-aħjar? (*jidħku*).

BNIED: Le, jekk għażluh, allura għandhom fiduċja fih, jittamaw li hu jista' jagħmel il-ġid. Nieħdu l-argument tagħkom: Il-bniedem, għedtu, ifittex għall-aħjar tiegħu; mela meta għażluh, għażlu wieħed li minnu jistennew ħafna ġid.

BNIED: Ma nsejtx. Għandu d-dritt, basta li jagħmel dak li tex dak li jaqbel lilu wkoll?

STAVIN: Ma nagħmlux li nsejt li Carey għandu d-dritt li jfitqegħdin jistennew minnu n-nies li tellgħuh, li jkun onest magħhom.

VOLL: (*sarkastiku*) Qiegħed tagħmel dan? Carey? U għalfejn naħbu. Le, m'huwiex. Jiġi żmien meta wkoll l-aqwa rieda ma tistax iżżomm bniedem li jitla' fuq il-bejt u jinsa dak li ħalla isfel. (*jersaq*

lejn il-majk) Jien ma nisthix, ghax, kif ghedna, qieghda ġo fina. Il-fatt hu li jien neguzjant, u kif jidhlu l-flus ma nhabbilx rasi, basta jidhlu. Inti tikkundannani, hux? Issemmili l-kuxjenza, l-onestà. Puff, dak kollu arja, kliem fieragh. Issejjahli halliel. Kollox sew, halliel jien; imma dak li rrid, ikolli, dak kollu li tixtieq qalbi, jiena nixtri bil-flus. Flus, habib, il-flus jaghtuni li rrid. Isa, sinjuri, qumu fuq taghkom; uru sewwa x'intom darba f'ghomorkom. Dan is-sinjur irid jaf is-sewwa.

BNIED: Issa naf... issa qieghed nifhem...

STEIB: Jiena Steiber, (*qrib il-majk*). Ifhimni sewwa. Ma jimpurtanix x'impressjoni sejjer naghtik. Jien kuntrattur mal-militar, Jien naghmel il-kanuni, il-balal, il-bombi... qed tifhimni... u nibqa' naghmilhom. Jien irrid il-gwerer. Il-gwerer l-ghixien tieghi...

BNIED: U dawk in-nies kollha, imsieken, isofru, jindarbu, imutu!!

STEIB: Jekk ghandi kuxjenza, ma nhosshiex. Ghalija jistghu jmutu, bil-mijiet, bl-eluf. Hames gwerer ahjar minn wahda. Nar, shab, duhhan, dawn ikel ghalija. Qed tifhem? Ismaghni sewwa sabiex titghallem. Biex tghix trid tiġġieled; hafna jmutu, ftit jehilsu. Dawk il-ftit ihejju t-triq biex terġa ssir l-istess haġa — mewt u hajja. U jien nahdem biex dan isir. Min imut bil-bombi, min imut bil-mard; min ighix ftit, iqatta' 'l ghajru u jispiċċa. Bombi nibqa' naghmel, kanuni ikbar minn qabel, inxerred il-mard, huġġieġ li jwerwer id-dinja...

BNIED: Li inti taghmel sehem minnha.

STEIB: Sewwa, jien naghmel sehem minnha. Min ighix bix-xabla, imut bix-xabla. Tajjeb, forsi jien ghad nispiċċa f'halq l-iljun li nkun rabbejt jien stess. Imma dan ghadu ma sarx. Mela, nibqa' sejjer fit-triq li ghażilt. Infittex dejjem it-tmiem tal-ohrajn u t-tmiem tieghi nnifsi wkoll. Jekk irrid nieqaf ma nistax. Ghax dan f'demmi, u demmi jrid id-demm tal-ohrajn; u f'hekk inhossni li qieghed nghix, iva, nghix......

BNIED: (*imnikket*) U dawk it-tfal imsieken, morda, bil-ġuh, iltiema, imċappsin bid-demm ta' huthom, ta' nieshom? U dawk in-nies kollha, bla htija, ġenn f'qalbhom, maghtubin, bla tama, it-turrufnati... Le, le, din hi holma. Qieghed nohlom. Hekk hi d-dinja, mela? Hekk ilbniedem? Ma rridx nemminha. Dan ġenn tal-mohh. Dawn huma n-nies li ahna nsejhu ghorrief, onesti; dawn in-nies li jmexxuna? Sinjuri, nitlobkom bl-akbar hrara, ghiduli li qeghdin tiċċajtaw — li dan m'hu xejn minnu.

STEIB: Din l-ewwel u l-ahhar darba li qed tisma l-verità minn fommna. Int, int, Carey, ghidlu l-verità, int ukoll. X'inti taghmel ghal pajjiżek?

CAREY: (*minn qrib il-majk*) Il-pulitka tieghi hija qerq, dahk fil-wiċċ. Ahna nilaghbu bl-injuranza, bin-nuqqas ta' gherf fil-poplu.

Mela ma tafux il-poplu int? Għajjat, inħanaq, ħabbat fuq l-imwejjed, għid kontra ħaddieħor u huma, il-poplu, ifaħħruk, igħidulek kemm int bravu. Għajjat iżjed, ġenninhom bi kliem li huma ma jifhmux u araħom jiġru ma' saqajk lesti biex jaqbżu l-baħar għalik. Dan hu s-sigriet tas-setgħa tagħna. Fuq hekk inbniet iċ-ċivilizzazzjoni tagħna.

BNIED: Le, mhux iċ-ċivilizazzjoni imma l-kotra kollha ta' qerq u gwerer. Iċ-ċivilizzazzjoni kibret fuq sisien oħra, fuq sisien li...... iżd'intom ma tifhmunix. Intom tgħixu l-bogħod minn dawk il-ftit li minħabba x-xogħol tajjeb tagħhom aħna forsi għadna hawn, ma nqridniex. Ftit nies li bit-tjubija tagħhom qegħdin jegħilbu nies bħalkom u b'hekk isalvaw id-dinja mit-tiġrif u l-bniedem mill-ġenn u l-mewt ta' kulljum.

STEIB: Nies tajba! Ħa... ħa...! Urini raġel wieħed biss tabilħaqq tajjeb, li qatt ma gideb, li qatt m'għamel għemil ħażin...

BNIED: (*bil-mod; imbagħad igħolli leħnu xi ftit*) Iva, ngħidlek. Int, u jien, il-bnedmin kollha. Aħna tajbin, aħna tajbin, sinjuri, għandna lkoll ġewwa qalbna dik id-daqsxejn ta' fwieħa li jekk inxerrduha timla d-dinja bix-xemx u l-ward. Aħna nistgħu ma nkunux ħżiena. Inti tista', Steiber, ma tkunx aġent ta' qirda għal ħafna nies; inti, Carey, tista' tkun sinċier u taħdem bl-onestà kollha għal pajjiżek; int, Vollanz, tista' tagħmel negozju mingħajr ma ċċaħħad l-armla mid-dar ċkejkna tagħha. Int, Stavinsky, filosfu, int tista' turi triq oħra fl-argumenti tiegħek, triq li tista' tkun ta' ġid iżjed għal min jisimgħek jew jaqrak... milli b'dik il-filosofija qarrieqa li tivvinta kuljum — għax hekk trid, mingħajr ma taħseb, mingħajr ma tfittex qalbek...

STEIB: (*bil-korla*) Nitolbok tiskuża ruħek.

CAREY: Stavinsky!

BNIED: (*armajn igħajjat, b'leħen imġennen*) Le, qatt. Jisgħobbik int l-ewwel, skuża ruħek quddiem l-umanità. Jekk id-dinja waslet fiex waslet, mhux ħtija tagħha. Il-ħtija tagħkom, sinjuri... onesti... (*jibdew jidħku bil-mod; id-daħk jikber; daħk kiefer; bla qalb*) Il-ħtija kollha tagħkom, tagħkom u ta' min jaħseb bħalkom. intom qridtuha d-dinja, intom iċċappsu bin-nifs tagħkom il-ħalel tannies twajba. Idħku, idħku. Naf x'tiswew. Idħku fuq il-għadam midfun ta' l-onestà u tal-innoċenza; idħku x'ħin taraw tfal imnikkta, ommijiet imqattgħin bix-xwabel tal-imrar; idħku bil-qirda ta' ħajjiet li għadhom ma dehrux imma li jinħassu. Mostri. F'hekk ġibtuna intom li qegħdin fis-sakra tas-setgħa, tal-flus, tal-egojiżmu, waqt li nofs id-dinja tiġġarraf fuq irjus bla ħtija. Mostri... Mostri... Taħsbu li sejrin iġġennuni bid-daħk tagħkom. Iżżufjettaw bija. Jiena sħiħ, inżomm sħiħ; jien inħobb is-sewwa, ma tistgħu tagħmluli xejn. Jien... jien... Ma nistax... inżomm iktar... (*Jinfetaħ bieb. Leħen ta' tfajla*).

KLARA: Dan xi storbju hu?

(*Pawsa. Id-daħk jispiċċa f'daqqa waħda.*)

CAREY: Eh, Klara, idħol, idħol.

BNIED: (*qisu mbeżża'*) Klara! Int... int!

KLARA: Għaraftni?

BNIED: (*qrib ħafna l-majk*) Int... tant sfajra... tant mitluqa. Niftakar.

KLARA: (*b'leħen ta' kmand*) Oħorġu. Ħalluna. (*Il-passi ta' l-oħrajn ħerġin mill-kamra. Xi daħka 'l hawn u 'l hemm. Jingħalaq il-bieb. Pawsa.*)

KLARA: Għaraftni!

BNIED: Int... hawn, hawnhekk... u dawk in-nies... tafhom?

KLARA: Qabel xejn irrid niżżik ħajr talli ħlistni minn dik l-għarqa. Iva, dawk in-nies nafhom... ħbieb tiegħi.

BNIED: (*qisu miblugħ*) Ħbieb... tiegħek! (*igħolli leħnu*) Taf x'inhuma dawk l-erbgħa... dawk... dawk.

KLARA: Iva, naf, ikkalma.

BNIED: Qiegħed f'infern. Sa ftit sigħat ilu kont ferħan, kuntent bil-ħajja. Nies li naf, li nħobb, nies twajba. Issa dan is-semm ġewwa sidri...... Ħares, int biss tista' ssalvani, issa. Jien ħlistek mill-mewt, issa int eħlisni mill-ġenn tal-moħħ, mill-għafis tal-qalb.

KLARA: Xi tridni nagħmel?

BNIED: Għidli, għidli li mhux kulħadd bħalhom, bħal dawk l-erbgħa. Li għad fadal onestà fid-dinja; li mhux kulħadd mitluf... Qisni għadni narak. Kemm kont mitluqa, Klara, f'dirgħajja, wiċċek, xagħrek imxarrab, kważi bla nifs, bla ħajja... sfajra fid-dlam taxxmara; telqa ġo fik li tatni s-saħħa. Rajtek għall-ewwel darba, hemm, qalb l-ilma iswed. Qalbi ħfiefet bis-sbuħija tiegħek. Issa qiegħed narġa' narak, għat-tieni darba. Klara, Klara, darbtejn biss jien xħett għajnejja fuqek... Iżda issa, wara dawk... dawk is-sinjuri, qisek anġlu tas-sema għalija. Inħares lejk issa, qisni kont nafek

KLARA: Tafni?

BNIED: (*qrib il-majk*) Inħares lejk, tfakkarni f'żogħżiti. Forsi żmien twil ilu.

BNIED: (*qrib il-mike*) Inħares lejk, tfakkarni f'żgħożiti. Forsi int tifla żgħira, toqgħod fit-triq tagħna; konna nilagħbu flimkien, immorru l-iskola flimkien, nibku, nifirħu flimkien, immorru l-knisja, nitolbu flimkien... nitolbu... int għadek titlob, Klara?

KLARA: Le.

BNIED: Niftakar f'dawk iż-żmenijiet. Forsi kont nafek dak iż-żmien.

KLARA: Kif? Jien il-lum rajtek l-ewwel darba.

BNIED: Naf, naf. Jien qiegħed noħlom. Ħallini noħlom, Klara. Qiegħed nivvinta. Irrid noħlom, għax fil-ħolm biss nista' jien issa nsib is-sbuħija. Wara l-kliem li smajt... il-ħwejjeġ li sirt naf... li fetħu għajnejja għad-dlam... (*iqum mill-'ħolma'*) Klara, int

għedt li tafhom lil dawk l-erbgħa. Tafhom biss, imma, hux; mhux ħabiba tagħhom?

KLARA: Għaliex le? Iva, jiena ħabiba tagħhom.

BNIED: Kif? Allura taf kif jaħsbuha, fiex jemmnu!

KLARA: M'hemmx x'ma nafx fuqhom.

BNIED: Jien ukoll. Mostri, nies bla ġieh, bla ruħ. Għidli, Klara, għidli li aħna m'aħniex kollha bħalhom.

KLARA: U għaliex għandi ngħidlek dak li ma nemminx? Id-dinja jagħmluha nies bħal dawk.

BNIED: Le, ma jistax ikun.

KLARA: Iva, jista' jkun. Kieku le, għax mela qegħdin f'pożizzjoni hekk għolja, jikkmandaw lin-nies, kapijiet tal-pajjiż?

BNIED: Għax in-nies imqarrqa.

KLARA: Imqarrqa jew mhumiex, in-nies iriduhom. Forsi int kont agħma — issa qed tara.

BNIED: Kif, int ukoll? Le, Klara, tkellem xort'oħra. Qeda tiċċajta.

KLARA: M'iniex niċċajta. Stavinsky għandu fehmiet, għax m'għandux ixerridhom? Steiber jagħmel il-flus mill-kanuni, għala le? Carey, opportunist, jaħtaf kemm jiflaħ minn dak li tagħtih il-pulitka. Vollanz għandu negozju; għax għandu jimpurtah kif jagħmel il-flus dmend li l-flus deħlin?

BNIED: L-istess kliem!... Iżda l-ġibda għall-onestà, l-imħabba li nħossu lejn għajrna; ir-rieda tajba li qiegħda fina! Għax m'għandniex nagħtu każ dawn il-ħwejjeġ ukoll?

KLARA: Tinsiex. Aħna fis-seklu għoxrin.

BNIED: Mela għax aħna fis-seklu għoxrin, m'hemmx bżonn l-onestà, ir-rieda tajba? Anzi, ismagħni, Klara, hemm bżonn dawn il-ħwejjeġ il-lum ħafna iżjed minn qabel. Inkella fiex nispiċċaw?

KLARA: Nibqgħu kif aħna. Jekk il-bniedem jista' jgeddes ġid mingħajr ma joqgħod jitħabat b'dawn il-problemi tiegħek... għax għandu jħabbat rasu bihom? Jekk int taf sewwa x'jiswa l-bniedem, dawn il-ħsebijiet m'hemmx lokhom.

BNIED: Hemm lokhom ingħid. Kif, mela inti taħseb li l-ħajja tagħna għandha tiġi mibnija fuq ir-ramel? Li aħna ngħixu sa kemm immutu? U t-tfal tagħna, il-ġnus li għad iridu jinħalqu! Hekk sejrin nagħtuhielhom id-dinja? Taqa' u ma taqax?

KLARA: Dawk ifittxu jħabirku huma. Bħalm'aħna nfittxu l-interess tagħna, huma jkollhom ifittxu l-interess tagħhom. Sempliċi, hus tassew? Kulħadd igħix għall-interessi tiegħu, tal-mument.

BNIED: Bħal bhima!

KLARA: Jekk trid hekk — bħal bhima.

BNIED: Agħar minn bhima, għax bhima għallinqas tara kif tagħmel biex taħseb għaż-żgħar tagħha għal meta jikbru. Kif qegħda tgħid int, lanqas aħna lesti biex nagħmlu hekk — u aħna nissej-

ħu bnedmin... Titqarraqx, Klara, għad jiġi żmien meta tintebah bil-għelt tiegħek, meta ħbiebek jintebhu bil-għelt tagħhom. Meta jasal il-mard, l-għafis tal-qalb, il-ġenn li anqas il-flejjes ma jkunu jistgħu jwarrbu; meta jasal dan fuqkom, meta, biex ngħid hekk, jasal fuqi wkoll, forsi aħna naraw id-dawl iktar ċar......

O Klara, Klara, kemm tuġagħni qalbi nisimgħek titkellem hekk. L-oħrajn nies tad-dinja, il-kuxjenza tagħhom xrafet, ħjiel ta' ġieh ma fadlilhomx. Imma int, int tfajla sbejħa, bid-dawl tal-ġenna jiddi f'għajnejk, b'dan il-wiċċ li jsaħħar l-anġli, int għad fadallek kuxjenza, fadal tama għalik. Tintilifx kif dalwaqt nintilef jien jekk nibqa' f'din id-dieqa ta' qalb......

KLARA: Għalxejn! Id-dawl jista' jiddi f'għajnejja, iżda jien ħaġa waħda magħhom.

(*Hawn tibda bil-mod id-daqqa 'Out of this World'. It-tnejn jersqu ħafna qrib il-majk*). Darba kont nittama. Issa m'għadnix. Darba kont tifla żgħira bħalma pinġejtni int ftit ilu: immur l-iskola, nilgħab, iva, kont immur il-knisja wkoll, u nitlob. Issa m'għadnix. Għalxejn toqgħod tkellimni, ħabib. Isma' minni, oħroġ minn hawn, oħroġ minn din il-belt, warrab minn dan il-pajjiż. Mur għix fejn id-id-dagħdigħ tal-bnedmin ma jdejjaqlekx qalbek. Int fadallek tama, issa l-waqt. Tbiegħed minn hawn, malajr, issa, għax titlef kollox.

BNIED: Le, Klara, dawn l-aħħar kliem li għedt ferrħuli qalbi. Ixxebbaħx ruħek iżjed ma' dawk l-oħrajn. Dawk qegħdin fil-ħtija, u ma jisgħobbihomx. Int forsi qiegħda fil-ħtija wkoll, iżda kif tkellimt issa wrejtni x'weġġgħa hemm f'qalbek — dawk il-jiem tas-safa li inti tlift imma li għad fadallek qalb u ruħ biżżejjed biex tiftakar fihom —u qalbek tibki!... Jekk tridni naħrab minn hawn, ejja int ukoll miegħi, Klara. Jiena w int nibdew ħajja ġdida, insibu l-ħemda wara r-riefnu. Ngħixu fl-eżempju ta' dawk li għadhom jagħtu widen lill-kuxjenza tagħhom.

KLARA: Kollu għalxejn. Għalija m'hemmx tama. Qalbi midfuna fil-ħama; titħajjar tqum imma l-ħama jqum wkoll u jerġa' jġebbidha 'l isfel. Int mur, ħallini. Int xortik tajba; fadallek tama ta' fejqan. Mur, ħabib tiegħi, u forsi 'l quddiem, meta int tkun sibt il-kuntentezza li trid qalbek... ftakar daqsxejn fija u... jekk trid... itlob għalija wkoll. Qalbek mhix imħassra. Qalbi mtertqa b'difrejn il-ħmieġ tad-dinja. Mur, ħallini...

BNIED: Qatt. Ma tarax, Klara, li int ukoll għandek is-setgħa li tinġibed mid-dlam, mill-qerq. Il-kliem tiegħek qed isewwi bil-ftit il-ftit il-ħsarat taż-żmien ġewwa qalbek. Ejja, Klara. Għedtli li jmissni ngħix kuntent. Issa naf li mingħajrek, dan ma jistax ikun. Klara, ismagħni... Jien tiegħek.

KLARA: Le, le (*qisha mbeżżgħa*) Itlaqni, warrab minn quddiemi, la tiċċappasx bin-nifs tiegħi. Int ma tafx x'jien, x'għamilt, fiex nemmen......

BNIED: Jien naf li inti mara, bniedma, u għandek tiġri f'demmek ir-rieda li tkun aħjar, iżjed kuntenta, li toħroġ mill-... mill-ħama.

KLARA: Ma jistax ikun. Dak li għamilt, nerġa' nagħmlu. Forsi din id-darba jirnexxi.

BNIED: Kif? X'għamilt?

KLARA: ......Jien ma waqajtx f'dik ix-xmara.

BNIED: Ma... ma waqajtx! Mela...

KLARA: Jiena fittixt il-mewt.

BNIED: Fittixt il-mewt! Sewwa qalet Doris.

KLARA: Min?

BNIED: Xejn... xejn. Segretarja tal-Editur... Imm'int għajjatt għall-għajnuna!

KLARA: Il-ġisem malajr jitlef il-fehma sħiħa li tkun għamlet ir-rieda.

BNIED: Klara! Hekk ħażin, Klara. Int, int xbejba sabiħa; il-ħajja f'demmek, f'idejk ir-rieda li tgħix kuntenta, fil-paċi.

KLARA: Tfajla sabiħa jien. Minn barra. Id-dud ġo fija jgħajjatli biex nintilef għal dejjem... Mur, ħabib, issa taf x'jien, taf x'niswa. Il-ħajja li pinġejtli sabiħa ferm, tiġbidni lejha; imma din hi l-veru ħajja għalija, ma nistax nitlaqha. Għalxejn. Marbuta magħha bi ktajjen tal-azzar. Mur... il-kliem tiegħek iweġġagħni. Miniex forsi nbati biżżejjed! Għaliex tweġġagħni iżjed?

BNIED: Inweġġgħek biex neħilsek mid-dwejjaq, mit-turment.

KLARA: Iżżidli d-dwejjaq qiegħed. Qisek qiegħed tneżżagħni mill-ġilda ta' qalbi...... tant tweġġa din il-qoxra... forsi kerha, iżda jien drajt fiha. Ma nistax inħawwel għeruq oħra.

BNIED: Tista', Klara, tista'.

KLARA: (*b'leħen ftit aħrax*) Le, qatt. Itlaqni.

BNIED: ......Allura?......

KLARA: Irrid nibqa kif jien... Mur.

BNIED: ......Saħħa, Klara. Forsi ma narakx iktar.

KLARA: Mur.

BNIED: Ix-xemx għadha tiddi, Klara.

KLARA: Għalik, mhux għalija. Għalija ċ-ċpar u d-dlam, dejjem.

BNIED: *(b'ħanqa; u qrib il-majk)*... Nitlob għalik.

(Bieb jingħalaq bil-mod. Il-mużka tieqaf. Tibda l-ewwel parti tal-Hungarian Rhapsody — din tgħodd wisq hawnhekk — qalb id-daqq jinstema' l-biki baxx iżda minnli ta' Klara...... Il-Hungarian Rhapsody tinqata', u minnflokha tinstema' mużka oħra. Din trid tagħti mpressjoni ta' seħer, ħolm, qisha kaskata ta' ilma jleww̄en fil-qamar — Jinstemgħu leħnijiet — ġa nafuhom—, jibdew bil-mod, jiżdiedu mal-mużda......)

ILĦNA: Qalbieni...... Irrid nagħmel bombi...... Iswed jew abjad negozju hu...... M'hemmx tama għad-dinja...... (*daħk*) Israq, oqtol

...... Il-libertà li nħarrbtu ......Ħila, tħabrik...... Kapaċità...... Inġenwità...... Le, trid tigdeb biex...... Is-sinjur tax-xmara...... Ta' Salib-it-Toroq...... Aħna nilagħbu bl-injuranza tal-poplu...... Mur, ħallini, mitlufa...... Gieh, tama... Gideb...... Qerq...... Tama...... Gieh...... Qerq...... (*ikomplu*)

BNIED: (*igħajjat*) Biżżejjed... Isktu... Ser iġġennuni... Mostri. Nies bla ġieh...... (*Mużka u ilnna jinqatgħu f'daqqa waħda.*) Isktu... isktu...... Biż-żej-jed. (*nifs qawwi; iqum minn ħolma kerha*)... Fejn jien? Fejn qiegħed?

PATRI: Ibni. Ikkalma. Hawn qiegħed f'idejn tajba.

BNIED: Int... min int? U x'kamra hi din? Kont qed noħlom ......ikrah il-ħolm.

PATRI: Naf.

BNIED: Ma nistax nara ħafna. Uġigħ, uġigħ fuq moħħi, bejn għajnejja. Ħabbat dan l-uġigħ, iniggeżż. Iftaħ it-tieqa... daħħluli l-arja...... irrid ix-xemx.

PATRI: Ftaħtlek it-tieqa. Dieħla l-arja u x-xemx.

BNIED: (*jibda jikkalma*) Imma hawn fejn jien?

PATRI: Dan hu l-Monasteru tat-Tliet Għoljiet.

BNIED: U int patri... Ma nafikx. Iżd'int raġel tajjeb, għajnejk mimlijin ħniena. Iżda għidli kif ġejt hawn. Kont fil-lukanda... kienet ħolma?

PATRI: Ma kenitx ħolma, ibni. Naf kollox.

BNIED: Niftakar — kamra, kollha damask, fwieħa, pultruni, xorb, nies, erbgħa. Iddieħku ħafna bija... Nies ħżiena, mhux bħalek... inti... għajnejk... imbagħad... imbagħad... xbejba, iva... Klara ... Miskina Klara. Ma niftakarx iktar.

PATRI: Sabuk mixħut ma' tulek fuq bankina ftit bogħod mill-lukanda. U huma ġibuk hawn.

BNIED: Ma stajtx inżomm iżjed. Tani ħass ħażin...... Huma? Min, huma?

PATRI: Tnejn min-nies; raġel u mara.

BNIED: Nies li jafuni?

PATRI: Jafuk. Wieħed, reporter tal-gazzetta, DINJA. L-oħra, sinjurina. Qalet li jisimha Klara.

BNIED: M'intix tgħid il-verità!

PATRI: Hawnhekk aħna dejjem ngħidu s-sewwa u xejn ħlief is-sewwa.

BNIED: Aħfirli...... Miniex f'sikkti. U dawn it-tnejn ma qalu xejn?

PATRI: Ma qalu xejn; iżda s-sinjurina ħallietlek karta. Qaltli biex nagħtihielek malli tqum.

BNIED: Fejnha? Tihieli. (*Hoss ta' karta fl-idejn...... Pawsa.*) "L-egħdewwa ħafna, imma t-taqbida mirbuħa. Nemmen." It-taqbida mirbuħa! O, ġenna. Grazzi, għażiż patri. Kemm inħossni kun-

tent. Mhux għalxejn soffrejt. Għamilt ftit ġid. It-tbatija li batejt tost dak il-gideb u qerq, ma kinetx għalxejn. Issa kuntent. "It-taqbida mirbuħa. Nemmen." Ibqa' emmen, Klara; jien ħlistek għat-tieni darba. Minn ġewwa x-xmara tas-Salib-it-Toroq, hija narġet għat-triq tas-sewwa, u jien magħha...... Iżda l-ieħor, ir-reporter, ma qal xejn?

PATRI: Qalbu qalet ħafna. Mellislek ġbinek — u beka.

BNIED: Dmugħ!

PATRI: Beka ħafna. Għandhom jiġu jarawk — il-lejla.

(*Pawsa.*)

BNIED: Għażiż patri, int biss tista' tifhem il-ferħ tiegħi. Irridu niġġieldu biex nirbħu. It-tama reġgħet bdiet tinbet ġo fija.

PATRI: Ibni, nies tajba jitwieldu kull ħin: nies ta' ġieħ, fqar u għonja. Huma nies bħal dawn li jxerrdu u jxandru dak kollu li jerfa' u jgħolli l-bniedem 'il fuq mill-bhejjem u jressqu lejn is-sema.

BNIED: U dawk in-nies — tal-pulitka, tan-negozju, bħal Carey, bħal Vollanz, bħal......

PATRI: Minn dawn hemm tajbin ukoll, nies ta' ħila, onesti, li jmexxu 'l pajjiżhom fit-triq tas-sewwa. Il-ħażen nistgħu nirbħuh u l-gideb noħonquh. It-taqbida sejra l-ħin kollu; min jirbaħ, min jitlef...

BNIED: Klara rebħet diġa.

PATRI: Hi u l-ieħor it-tnejn rebħu. ("*In a Monastery Garden*" *ta' Vaughan Williams.*)

BNIED: U jiena wkoll. (*Minn hawn sat-tmiem, qrib il-majk*) Hemm dak il-Kurċifiss mal-ħajt... Għinni, għażiż patri; għinni nqum ......Kemm weġġgħuh!

PATRI: Weġġgħuh ħafna.

BNIED: U lili weġġgħuni wkoll. Issa nifhem kemm sofra għax jien batejt ukoll taħt idejhom. Noffri t-tbatija tiegħi Lilu. Qiegħed jismagħni?

PATRI: Qed jisimgħek, ibni.

BNIED: Mimli dmija, xewk, imsiemer kiefra! Jiena bżajt għax kont fid-dlam. Għoddhom rebħuni, tilfuni bid-dagħa tagħhom, bil-ħażen tagħhom...... Kif tingħad dik it-talba — "Niffduli jdejja u riġlejja...... (*it-tnejn flimkien*) "......u għaddew l-għadam tiegħi kollu."

PATRI: Iżda l-Mulej fetaħlek it-tieqa. Daħħallek ix-xemx tar-rebbiegħa, il-fwieħa tal-ward.

BNIED: Mhux lili biss, iżda 'l Klara u l-ieħor ukoll. Iva, Hu ħariġna miċ-ċpar tal-qerq, mid-dlam tal-ħażen, u wriena t-triq, għajnejna għomja...... U aħna ħarisna mit-tieqa... daħal xaqq dawl... u aħna rajna x-xemx, ix-xemx ħajja u sabiħa.

(*Iżżid il-mużka.........*)

TMIEM.